

DÄR VÄGEN BÖRjade – LILLÅN

Av Christer Larsson, Skellefteå

Byn ligger någon kilometer från sockenlinjen mellan Jokkmokk och dåvarande Edefors socken. Enda förbindelselänken med världen utanför byn var den landsväg som börjar i byns norra ände. Inne i byn fanns en kilometerstolpe med siffran tio. Det sades att vägen slutar i vår by, där fanns en vändplan. Men för oss som växte upp där var det utgångspunkten. På senare år har jag lite på skämt sagt att vändplanen egentligen var startplattan. Någon med makt hade alltså bestämt att vi bodde i slutet av vägen, i periferin.

Det självklara för oss som människor är att vi som person är centrum. På samma sätt ser vi på platsen där vi växer upp. Där jag är född och tillbringar mina första år är mitt centrum, det är det normala. Dit hör även avstånden till andra platser. När jag växte upp på 1950-talet bodde cirka 30 personer i byn. Något minne av isolering har jag inte förrän i tonåren. Då uppfattades byn som en begränsad värld. Närmaste större samhällen var Bodträskfors och Harads.

När jag växte upp hade byn åtta bebodda gårdar. Ingen gård gav tillräckligt för att föda dem som bodde där. I mitt hem fanns det två-tre kor, en gris varje år, någon kalv, kanske tre-fyra får och en häst. Från den tid jag minns, femtiotalet, var vi självförsörjande med mjölk, smör, fil, fläsk, den viktiga julskinkan, kött och potatis. Min mamma och pappa höll ut längst med kor och kunde sälja lite mjölk till de närmaste grannarna.

Hos oss fanns ett timmerhus på gården som kallades bagarstugan. Ett par gånger per år träffades några av kvinnorna i byn för att baka hårt och mjukt tunnbröd. Vi barn älskade det nybakta mjuka tunnbrödet som vi doppade i varm choklad.

De flesta männen var skogsarbetare. De var huggare eller körde med häst, ibland både och. Ett par vintrar kördes virket genom byn ner till Bodträskån som var flottled. Jag kan ännu påminna mig hästbjällrornas klingande ljud när kuskarna körde förbi mitt barndomshem. På våren fick männen arbete i flottningen. Men dessförinnan, när dagsmejan kom på vårvintern, var det barkning av stockarna så att de skulle hinna torka inför flottningen. Ett par vårar, jag var 14 och 15 år, hände det att jag skolkade från skolan för att vara hemma och barka.

Från några försommarveckor i min ungdom minns jag plantsättning. Därefter kunde det vara fickning och besprutning av lövskog, skogsröjning och, som man sade, sommarhuggning. Men det var inte varje sommar detta erbjöds. En sommar var det vägarbete på en skogsbilväg som SCA gjorde och som öppnade för att åka till Vuollerim.

Landsvägen är också en slags gräns i nordöst. Åt andra hållet, sydväst, rinner Bodträskån. Mellan dessa ligger byn. På båda kunde vi göra utfärder, på vägen söderut, på ån mest norrut, det är flera kilometer till närmaste fors. På somrarna fanns cykelstigar till ett par sjöar, Turträsk och Kettisträsk. Vår familj fiskade mest i Turträsk. Nät, mete och mjärdar som låg ute hela somrarna. Fisket bidrog till försörjningen och vi åt många mål fisk i mitt hem under sommartid.

Ån var inte bara flottled, den var transportled, fiskeplats, badplats och en sorts lekplats för oss barn. Det var på ån vi lärde oss åka skridsko. Jag minns en höst när isen lade och snön dröjde. Då åkte vi uppströms några kilometer på helt snöfri is. Men vi hade bara halvrör på den tiden. Alltså skridskor som man skruvade fast på pjäxorna med en liten vev.



En typ av skridskor, som användes förr, samt verktyg att fästa dem på skorna med.

Skolan i otakt med mig

Vi började skolan i Klusån. Skolbygganden står ännu kvar och används som fritidshus. Den skolan var en B-skola, vi gick flera klasser i samma grupp. Läraren hette Aina Lindgren. Skolan lades ned vid årsskiftet 1956 - 57. Då flyttades vi till Bodträskfors, vilket jag minns som spännande. Där var det väldigt många barn som gick i olika klasser, vilket vi ju inte var vana med. Skolresan förlängdes till 24 kilometer enkel väg. Vi kallade det att åka skolbil:

- *När kommer skolbilen*, sa vi, inte som numera, *skolskjutsen*.

För de barn som gick i lågstadiet blev det en ganska lång väntan på hemresan vissa dagar. De äldre barnen hade längre skoldagar men dubbla resor gjordes inte med skolbilen. Jag upplevde aldrig väntan som lång, vi lekte, spelade hockey om isbanan var ledig, fotboll när årstiden gjorde det möjligt eller bara drog kring kiosken och affärerna i Bodträskfors.

För mig var skolresan tidvis ett problem. Jag blev ofta åksjuk, särskilt när det var varmt ute. Jag har ett minne av att Bernhard Engfors hade för varmt i bilen. Och att han rök mest hela tiden. För att undvika att spy försökte jag få sitta i

framsätet, så att jag kunde se vägen. Men det gick inte alltid, särskilt inte på hemresan. Det var populärt att få sitta fram.

Jag började skolan när jag var åtta år. I Klusån var det intagning vartannat år och mina föräldrar tyckte att jag och min syster Margareta skulle gå i samma skola. Detta kom att påverka min avslutning i grundskolan. Edefors socken var en av de kommuner som startade försöksverksamhet med nioårig enhetsskola som det kallades då. Detta var inte så populärt hos alla, särskilt inte hos mig. Jag brukar säga att jag och skolan inte gick i takt när jag kom upp i högstadiet. Men en sak hade jag snappat upp. Skolplikten upphör när man är 16 år, vilket jag fyllde i maj när jag gick åttan. Jag hade delvis slutat före terminsslutet, följde med pappa i skogsarbete. Och jag tyckte att jag var väldigt vuxen när jag kunde gå in till rektor Göte Andersson och säga, att jag skulle sluta i och med vårterminens slut. Årskurs nio fick klara sig utan mig, jag skulle arbeta.

Jag började som skogsarbetare. Men hårt arbete som gav dåligt utbyte och ständiga förhandlingar/bråk med en jägmästare om ackordspriser drev mig från skogsarbetet. Jag sökte mig till en s.k. riksyркesskola i Hunnebostrand i Bohuslän och det blev så småningom verkstadsarbete i Boden. Där blev jag fackligt och politiskt intresserad, började gå i studiecirkel och under några år läste jag mycket men kanske lite ostrukturerat. Men lusten att lära fanns där.

Det mesta i livet känns som tillfälligheter. När jag gick i pension hösten 2008 var det efter 29 år som folkhögskollärare på Medlefors folkhögskola i Skellefteå. Ett par år av de åren var jag kollega med Ulf Numan som jag hade haft som lärare i Harads när jag gick årskurs sju.

Min bror Bengt och hans fru Elisabet äger idag mitt barndomshem. Vi är fyra syskon till, tre av oss, Margareta, Eva och jag med respektive, har fritidshus i byn.



Flottningsdammen i Lillån, av Länsstyrelsen klassad med högsta bevarandevärde.